Article Type:

Research Paper

Original Title of Article:

Investigation of social anxiety level of migrated and not migrated secondary school student

Turkish Title of Article:

Ailesi göçle gelen ve gelmeyen ortaokul öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi

Author(s):

Binnaz KIRAN, Binaz BOZKUR, Alim KAYA

For Cite in:

Kiran, B., Bozkur, B., & Kaya, A. (2018). Investigation of social anxiety level of migrated and not migrated secondary school student. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 8(3), 623-644, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2018.024>

Makale Türü:

Özgün Makale

Orijinal Makale Başlığı:

Investigation of social anxiety level of migrated and not migrated secondary school student

Makalenin Türkçe Başlığı:

Ailesi göçle gelen ve gelmeyen ortaokul öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin incelenmesi

Yazar(lar):

Binnaz KIRAN, Binaz BOZKUR, Alim KAYA

Kaynak Gösterimi İçin:

Kiran, B., Bozkur, B., & Kaya, A. (2018). Investigation of social anxiety level of migrated and not migrated secondary school student. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 8(3), 623-644, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2018.024>

Investigation of Social Anxiety Level of Migrated and Not Migrated Secondary School Student

Binnaz KIRAN ^{*a}, Binaz BOZKUR ^{**a}, Alim KAYA ^{***a}

^a Mersin University, Faculty of Education, Mersin/Turkey

Article Info

DOI: 10.14527/pegegog.2018.024

Article History:

Received 26 October 2017
Revised 28 February 2018
Accepted 08 March 2018
Online 04 May 2018

Keywords:

Children whose family migrated,
Child labor,
Reason of migration.

Article Type:

Research paper

Abstract

It is thought that children whose family migrated may have a high social anxiety due to being not accepted by public and being exposed to negative evaluation. This study examines the social anxiety of migrated and nonmigrated children in terms of gender, socio-economic level and prevalence of child labour. The study group included 727 migrated and nonmigrated secondary school students in Mersin. Data were collected with the Social Anxiety Scale for Children and the Personal Information Sheet. As a result, it is found that social anxiety differs depending on migration, gender, working situation and their reasons for migration. Child labour and low socio-economic level are more prevalent in the immigrant group. In this context, it can be asserted that immigration constitutes to be a risk factor for experiencing social anxiety problems. Considering that migration is a continuing phenomenon, it would be necessary for some institutions such as the Ministry of Family and Social Policies, the Ministry of Education, the Ministry of Health, to carry out preventive studies collaboratively to ensure the children from migrant families are less affected by social anxiety and similar psychological difficulties.

Ailesi Göçle Gelen ve Gelmeyen Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi

Makale Bilgisi

DOI: 10.14527/pegegog.2018.024

Makale Geçmişi:

Geliş 26 Ekim 2017
Düzeltilme 28 Şubat 2018
Kabul 08 Mart 2018
Çevrimiçi 04 Mayıs 2018

Anahtar Kelimeler:

Ailesi göç etmiş çocuklar,
Çocuk emeği,
Göç nedenleri.

Makale Türü:

Özgün makale

Öz

Ailesi göç etmiş olan çocuklarda negatif değerlendirilme ve kabul görmeme kaygısı nedeniyle sosyal kaygının yüksek olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada ailesi göçle gelen ve gelmeyen çocukların sosyal kaygıları; cinsiyet, sosyo - ekonomik düzey ve çocuk işçiliği değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Mersin ilindeki ortaokullarda okuyan göç eden ve etmeyen 727 öğrenci oluşturmuştur. Veriler Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin; ailesinin göçle gelmesi, cinsiyet, göçle gelenlerin çalışma durumu ve göç etme nedenlerine göre sosyal kaygılarının farklılaştığı bulunmuştur. Yine göç eden grupta çocuk işçiliği ve düşük sosyo-ekonomik düzey daha yaygındır. Bu bağlamda, göç olgusunun çocukların sosyal kaygı problemi yaşama durumları için risk faktörü oluşturduğu söylenebilir. Göçün, geçmişten günümüze süregelen bir olgu olduğu ve gelecekte de devam etme potansiyeli dikkate alındığında; göç eden ailelere mensup çocukların sosyal kaygı ve benzeri psikolojik zorluklardan daha az etkilenmelerini sağlamak amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi kurumların ortaklaşa bir eylem planı çerçevesinde önleyici çalışmalar yapması yararlı olacaktır.

* Author: binkiran2009@gmail.com

** Author: b.bozkur@hotmail.com

*** Author: alimkaya32@gmail.com

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9027-2872>

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-3821-7489>

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0003-3395-4751>

Introduction

Migration, referring to people moving from one place to another or relocating, in general is a very complex concept in terms of both causes and consequences. The immigration phenomenon may occur in a country depending on the social, political and economic structure of the countries or between different countries defined as international migration or emigration (Akıncı, Nergis & Gedik, 2015). Another classification for migration is "compulsory migration", which differs from "voluntary migration" by being charged with much more negativity (Aker, Ayata, Özeren, Buran & Bay, 2002). According to push / pull theory, which is one of the most common approaches to explain causes of migration, migration is determined by the pushing factors in the place where migrants have to leave due to attracting factors in the destination. The pushing factors are severe conditions such as the humanitarian crisis, armed conflict, environmental destruction, and the situations that can be considered as milder than the first group like poverty, unemployment and social exclusion. According to this approach, immigration due to severe repulsive conditions such as humanitarian crisis, armed conflict, environmental destruction are the compulsory immigration category while migration due to unemployment, poverty and exclusion conditions, which is lighter than the heavy repulsive conditions, fall in the voluntary immigration category (Bijak, 2006).

Compulsory migration can lead to processes such as breaking away from traditional livelihoods, housing difficulties, poverty, abuse of child labour, discrimination in the urban environment, and social exclusion (Yükseker, 2008). As a result of compulsory migration, there is impoverishment and child employment is widespread. Children who join the working life at a time when they are not ready can face the danger of social exclusion and the inability to adapt well to the society they live in (Şen & Kahraman, 2012). Migration, which is also influenced by economic and socio-political factors, is a phenomenon that must be carefully considered in terms of psychological consequences (Paker, 2005). The risk factors for the development of psychological difficulties increase when the losses caused by migration are excessive and the new place that comes with migration is exclusionary. The most common psychological difficulties in these situations are depression, relationship problems, post-traumatic stress disorder, adjustment disorders, somatization problems, substance abuse and anxiety-related problems (Steel, Slove, Chey, Bauman & Phan, 2004; Paker, 2005; Warfa et al., 2006).

Social anxiety, as one of the psychological difficulties, is also called social anxiety disorder (Demir, Eralp – Demir, Türksoy, Özmen & Uysal, 2000) or social phobia (Türkçapar, 1999). Social anxiety concept has more than a century history in mental health. The concept of social anxiety first discussed by French psychiatrist Paul Hartenberg in 1901 (Hartenberg, 1901, cited in: Fairbrother, 2002) is still a current issue in the field of mental health. Social anxiety is defined as a psychological disturbance manifested by such symptoms as fear of negative evaluation and discomfort / distress in social settings. Social anxiety, which usually starts in primary school age and continues in adolescence, may lead to susceptibility to other anxiety disorders in later ages (Demir et al., 2000). At the same time, social anxiety increases the risk of substance abuse and depression, and people with this problem can avoid applying for treatment because they are afraid of what others will think or what to say (Kocabaşoğlu, 2008). At the core of social anxiety, there is a desire to create a positive impression on others but at the same time there is a fear or insecurity about being able to provide it, that is, being negatively assessed by others (Dilbaz, 1997).

Social anxiety is also associated with depression (Solmaz, Sayar, Özer, Öztürk & Acar, 2000, Binbay & Koyuncu, 2012, Özcan et al., 2013). Reserach results also show that social anxiety is related to computer and game addiction (Karaca et al., 2015), cyber bullying (Ateş & Güler, 2016), substance abuse (Akgün, Subaşı - Baybuğa & Kublay, 2012) and alcohol abuse (Evren, 2010). These results point out to the harmful coping methods used to control social anxiety.

While the findings in the literature show differences, it is argued that social anxiety levels may vary depending on sex. For example, Erkan, Güçray and Çam (2002) have found it does not differ according to gender, while in some research social anxiety is higher in women (Turk et al., 1998; Wittchen, Stein &

Kessler, 1999; Gültekin & Dereboy, 2011) or social anxiety is higher in men (Dibaz & Güz, 2002). In general, it is observed that social anxiety is higher in females especially in normal samples and higher in males in clinical samples (Dilbaz, 1997). It is stated that for social anxiety, environmental risk factors are preliminary in women and psychological factors in men are forefront. This situation is related to the socialization process of both genders (Wing & Chan, 2010). In this sense, migration, which is an environmental factor, is expected to affect girls more on social anxiety.

When the related literature is examined, it is seen that the difficulties such as depression, post traumatic stress disorder, adjustment problems, adjustment disorders, somatization problems, substance dependency immigrant children experience are among the problems handled in various studies (Steel et al., 2004; Paker, 2005; Warfa et al., 2006). However, there is a limited number of studies especially focusing on social anxiety. Internal migration is often overlooked while focusing mostly on emigration. Chen, Su, Li, Tam and Lin (2014) conducted a survey on children who migrated from urban to rural areas in China in a study aimed to examine the effect of internal migration to the social anxiety, depression, and loneliness levels. As the level of discrimination perceived by immigrant children increases, depression loneliness and social anxiety levels also increase. In another study in which internal migration was discussed, Erdoğan (2012) examined immigration and the situation of children working on the street. According to the results of Erdoğan's (2012) study, 62.00% of children working in the street are members of families who migrate to the center of Diyarbakir, and the depressive symptom levels of children working on the streets and children migrating are higher than the children who do not work on the streets and did not migrate.

Migration is thought to be an important risk factor for children and adolescents both in the exploitation of child labour and for social anxiety which began especially at an earlier age. Migration, including social exclusion, predicts that children may experience fear of disapproval in the place of migration, fear of negative evaluation, and therefore social anxiety risk. It is also thought that the causes of migration can also affect social anxiety. For this reason, this study is based on the hypothesis that social anxiety levels of children who migrated versus the ones who did not migrate differ according to the reasons of migration. It is also expected that children from migrant families will have a lower socio-economic level and that child labor will become more prevalent in this group. When it is considered that migration is a widespread phenomenon both in the Middle East and in Turkey, it is important to reveal the impact of migration on children's mental health to shed light on preventive psychosocial studies to be done in the future. In this study, the social anxiety of immigrant children and not migrating children was examined in terms of variables such as immigration, gender, socioeconomic status, and child labour. It is also examined in the present study whether the social anxiety of children belonging to immigrant families differs according to the reasons of migration, working status and socio - economic levels. The following questions were investigated in this frame:

1. Do the social anxiety levels of the children who have migrated family and not migrated family differ by gender?
2. Do the social anxiety levels of the children belonging to migrant families differ according to the reasons of migration?
3. Do the social anxiety levels of the children belonging to migrant families differ according to their socio-economic levels?
4. Do the social anxiety of children belonging to migrant families differ according to their working status?

Method

Research Design

This research is a descriptive survey research. Survey studies aim to depict a past or present situation in its present form (Karasar, 2012). This research was designed as a descriptive study in the survey

model to determine the status of immigrant and non-immigrant students according to the variables studied in the research.

Study Group

The study group of this research consisted of 727 (490 experienced internal migration; 237 not experienced internal migration) secondary schools students in Mersin Province during the academic year of 2015-2016. The frequency and percentage of the study group for gender, socio - economic status, migration, reasons of migration and child labour are presented in Table 1.

Table 1.

The Distributions of Frequency and Percentage of Study Group according to Migration Variables by Gender, Socio-Ekonomik Status, Migration Reasons, Child Labour.

Variable	Migration Status					
	Migrant		Not Migrant		Total	
	F	%	F	%	F	%
Gender						
Female	231	47.10	142	59.90	373	51.30
Male	259	52.90	95	40.10	354	48.70
Socio-economics status						
Very Low	26	5.30	3	1.30	29	4
Low	85	17.30	28	11.80	113	15.50
Middle	260	53.10	107	45.10	367	50.50
High	107	21.80	86	36.30	193	26.50
Very High	12	2.40	13	5.50	25	3.40
Working Status						
Working Child	66	13.50	13	5.50	79	10.90
Non-working child	424	86.50	224	94.50	648	89.10
Total	490	100.00	237	100.00	727	100.00
Migration Causes of Family						
Conflict – Security	99	20.20			99	20.20
Economic	187	38.20			187	38.20
Assignment – Mission	50	10.20			50	10.20
Other	61	12.40			61	12.40
Unknown	93	19.00			93	19.00
Total	490	100.00			490	100.00

Table 1 shows the distribution of participants according to migration and the other variables in the study. Of the students in the study group, 4.00% stated that they have very low, 15.50% low, 50.50% moderate, 26.50% high and 3.40% very high socio-economic status. The proportion of those who expressed their socioeconomic status as low or very low was higher in the migrant group whereas the proportion of those who expressed the socioeconomic status as high or very high was higher in the non migrant group. It is also seen that child labor is more prevalent in the migrant group. Of the students, 10.90% in the study group was working in a job while 89.10% of them did not. The percent of the working children in migrant group was 13.50% while it was 5.50% in non migrant group. So, it may be said that prevalence of child labour is more common in migrant group. Of the participants, 38.20% stated the reason of migration is economic. Economic reasons are followed by conflict - security problems with 20.20%. Some of them, 19.00%, stated that they did not know why they migrated. Of the participants, 12.00% indicated that their families had migrated because of other reasons and 10.20% stated that they were the result of assignment to another city.

Data Collection Tools

Social Anxiety Scale for Children (SASC): The scale developed by La Greca et al. (1993; cited in: Demir et al. 2000) is an itemself-report 5-point Likert-type scale. The validity and reliability study in Turkish version was conducted by Demir et al. (2000) with a sample of 13-16 year old students. The original form of the scale consisted of social anxiety, fear of negative evaluation, and discomfort in new environments and social disturbance / avoidance dimensions, but the Turkish form of the scale has one dimension and total score is evaluated. Scores that can be taken from the scale vary between 18-90, and the higher the scores, the higher the level of social anxiety. The internal consistency coefficient of the scale (Cronbach α) was calculated as .81 (Demir et al., 2000). For this study, internal consistency coefficient (Cronbach α) was calculated as .85.

Personal information form: Personal Information Form was prepared by researchers to gather information about demographic information, migration, and questions about working status of children.

Data Collection

During the data collection stage, personal information form was prepared to be used in the research and necessary permission was taken from the owner of the scale. The data were collected during the lessons in the classrooms. The application lasted around 25 minutes.

Data Analysis

The collected data were analyzed in the SPSS 22 software. First, descriptive statistics for the study group were presented according to migration variables. It was found that social anxiety scores were normally distributed according to the variables studied in the survey. Then, two-way analysis of variance was used to examine whether the social anxiety of students varied according to gender and immigration status. The one-way Anova was used to determine whether the social anxiety differed according to their reasons of migration and socio-economic levels of their families. The difference between the mean scores was analyzed by Scheffe Test. The selection of the Scheffe Test as a post hoc test (Scheffe, 1959; cited in: Kayri, 2009), was that it does not take into account the assumption that the causal variances are homogeneous and that the equal number of observations. The independent samples t test was used to investigate whether there was a difference in social anxiety scores according to the working status of the children who have migrated families.

Results

The analyses made related with the questions of the research and the findings obtained as a result of these analyzes are presented below.

Comparison of Social Anxiety Scores of Migrated and Non Migrated Students by Gender

It was examined whether the social anxiety levels of students who migrated and not migrated differed by gender. Table 2 shows the mean and standard deviation of social anxiety scores of immigrant children and the study group according to gender variable.

Table 2 shows that the social anxiety scores of the groups differ according to both sex and migration status. Two-way ANOVA was applied to the data to investigate whether the difference between the groups' social anxiety scores was significant (taking into account that the data showed normal distribution). The results of the analysis are given in Table 3.

As shown in Table 3 according to the results of the two-way ANOVA, there is a significant difference between the social anxiety scores of the migrant and the nonimmigrant students ($F_{(1/723)} = 8.14, p < .05$). It was also found that the difference between the social anxiety scores of male and female students was

statistically significant ($F_{(1/723)}=9.99$, $p<.05$). So, male students and non-immigrant group had lower social anxiety than others. The main effect of gender and migration variable on students' social anxiety scores was not significant ($F_{(1/723)}= 3.88$, $p>.05$). In other words, the social anxiety of female students was higher than male students. The students in the migrant group had a higher level of social anxiety than the students in the non - migrant group. The interaction effect of the two variables is not significant.

Table 2.

Mean and Standard Deviations of the Social Anxiety Scores and Frequencies according to the Migration and Gender.

Migration	Gender	N	$\bar{X}$	Sd
Migrant	Female	231	45.83	13.18
	Male	259	42.73	13.19
	Total	490	44.19	13.26
Nonimmigrant	Female	142	42.41	11.95
	Male	95	39.63	12.21
	Total	237	41.30	12.10
Total	Female	373	44.53	12.82
	Male	354	41.90	12.99
	Total	727	43.25	12.96

Table 3.

Results of the Two-Way ANOVA Applied to the Social Anxiety Scores according to Gender and Migration Variables of Students.

Source	Sum of Squares	Df	Mean Squares	F	p
Migration	1646.08	1	1646.08	9.99	.00
Gender	1340.87	1	1340.87	8.14	.00
MigrationX Gender	3.88	1	3.88	.02	.88
Error	119065.70	723	119065.70		
Total	1482019.85	727	1482019.85	9.99	.00

Examination of Migrant Students' Social Anxieties according to Migration Causes of Family

The mean and standard deviation of the social anxiety scores were calculated according to the reason of migration. The results are shown in Table 4.

Table 4.

Number of students who have migrated family, Mean and Standard Deviations of Students Social Anxiety Scores according to the reason of Migration.

Migration Causes of Family	N	$\bar{X}$	Sd
Conflict - Security	99	46.25	15.47
Economic	50	38.28	10.02
Assignment - Mission	187	44.64	13.74
Other	61	43.50	12.64
Unknown	93	44.72	10.77
Total	490	44.19	13.26

Table 4 shows the mean and standard deviation of the social anxiety scores of the students who have migrated family according to the *reason of migration*. The lowest social anxiety mean score belongs to the students whose family migrated because of assignment while the highest social anxiety mean score belongs to the students whose family migrated due to conflict / security problems. One-way

Anova was administered to examine whether there is a difference between social anxiety scores of the students who have migrated because of different reasons. And the Scheffe Test was used to find out the source of the differences between groups. The results of the analysis are given in Table 5.

Table 5.

Variance Analysis and Scheffe Test Results applied to the Social Anxiety Scores according to the Reason of Migration.

Source	Sum of Squares	Df	Mean Squares	F	P	Significant difference
Between Groups	2261.36	4	1245.08	3.27	.01	2-1 2-3 2-5
Within groups	83808.68	485	334.51			
Total	86070.04	489				

As shown in Table 5, the social anxiety scores of the students who have migrated family differ significantly according to the reason of migration. According to the results of the Scheffe Test, there was a significant difference of the social anxiety scores of the students whose family migrated because of assignment, and conflict - security, economic and unknown reasons. According to these results, the social anxiety scores of the children migrated by assignment is significantly lower than the scores of the other groups.

Examination of Social Anxiety Scores of the Students who have Migrated Families according to Socio-Economic Status

The mean and standard deviation of the social anxiety scores of the students who have migrated family were calculated for socio-economic level and shown in Table 6.

Table 6.

Number of Students who have Migrated Family, Mean and Standard Deviations of Students Social Anxiety Scores according to Socio-Economic Level.

Socio-economics status	N	$\bar{X}$	Sd
Very Low	26	49.04	17.10
Low	85	46.05	12.05
Middle	260	43.80	13.50
High	107	42.93	12.84
Very High	12	40.50	7.33
Total	490	44.19	13.27

In Table 6, it is seen that there is a difference between the social anxiety scores of the groups. As socio-economic level increases, social anxiety scores decrease. One-way ANOVA was performed to examine whether the difference between the groups' social anxiety scores was significant. The results of the analysis are given in Table 7.

As a result of the One-Way Anova, it was observed that the social anxiety scores of the students who have migrated family did not differ according to the socio-economic variable. In other words, as the socio-economic status increases, the mean of the social anxiety scores decreases; but this difference is not statistically significant.

Table 7.

Results of Variance Analysis on Social Anxiety Scores according to Working Status of the Students who have Migrated Families.

Source	Sum of Squares	Df	Mean Squares	F	P	Significant difference
Between Groups	1279.01	4	319.75	1.83	.12	-
Within groups	84791.03	485	174.83			
Total	86070.04	489				

Examination of Social Anxiety Scores of the Students who have Migrated Families according to Working Status

The results of the t-test on social anxiety scores according to the working status of the students who have migrated families are given in Table 8.

Table 8.

Results of t-Test on Social Anxiety Scores according to Working Status of the Students who have Migrated Families.

Working status	n	$\bar{X}$	Sd	df	t	p
Working	66	47.22	15.21	488	2.00	.04
Not working	424	43.72	12.89			

The t - test results of Social Anxiety Scores of students who have migrant families according to their working status are shown in Table 8. The results showed that the students' social anxiety scores according to working status are significantly different. The social anxiety of working students are significantly higher. According to these findings, it is possible to claim that the working condition is a risk factor for social anxiety of the children who come with migration.

Discussion, Conclusion & Implications

One of the crucial findings of this study was the difference between social anxiety scores according to migration. This finding is consistent with the expectations of the researcher. Migration is a risk factor for psychological difficulties, including anxiety-related problems (Steel et al., 2004; Paker, 2005; Warfa et al., 2006). It is thought that migration increases the fear of disapproval in the place of migration and increases their fear of negative evaluation, and therefore presents social anxiety risk. Some research results in literature support these findings. For example, some research showed that psychological adaptations of children from immigrant families are lower than those from non-immigrant families (Polat, 2007; Uluocak, 2009). And also, the prevalence of psychological problems such as separation anxiety, general anxiety and social anxiety is higher in migrant children than general population (Stevens & Vollebergh, 2008).

It was also found that the difference between social anxiety scores of male and female students was statistically significant but that the main effect of gender and migration variables on social anxiety scores of students was not significant. In the literature, it is seen that there is contradictory results when social anxiety is examined according to gender variable. For example, in some research, no significant differences were observed according to gender while in other social anxiety is higher in women (Turk et al., 1998; Wittchen, Stein & Kessler, 1999; Gültekin & Dereboy, 2011) or social anxiety is higher in men (Dibaz & Güz, 2002). In general, it is observed that the social anxiety is higher in females especially in normal sample and higher in males in clinical samples (Dilbaz, 1997). It is stated that environmental risk factors are preliminary in women for social anxiety and psychological factors are forefront in men. This situation is related to the socialization process of both genders (Wing & Chan, 2010). The fact that

women are more likely to have anxiety and these situation can be explained by the fact that women are disadvantaged in society and are expected to behave in accordance with their gender roles (Turk et al., 1998); as in the context of traditional gender roles women are less supported than men in terms of self-expression and assertiveness.

According to the findings of the present research, the social anxiety scores of the study group differ significantly according to the reason of migration. The difference was most significant between the group with the reason of migration as assignment and the group with the reason of migration as conflict - security, economic and unknown. According to these results of the present study, the social anxiety scores of the group migrated by the reason of assignment is significantly lower than the scores of the other groups. The highest level of anxiety was observed in the migration group due to conflict - security problems. This difference can be explained by the difference between mandatory and voluntary migration. It is known that compulsory migration differs from voluntary migration in that it is loaded with much more negativity and that it is different from the voluntary migration in terms of both reasons and consequences (Aker et al., 2002). Compulsory migration can lead to processes such as breaking away from traditional livelihoods, housing difficulties, poverty, abuse of child labour, discrimination in the urban environment, and eventually social exclusion (Yükseker, 2008). The risk factors for the development of psychological difficulties come together when the losses caused by migration are excessive and when the new settlement place are exclusionary. This condition leads to psychological difficulties including social anxiety (Steel et al., 2004, Paker, 2005, Warfa et al., 2006). The findings of the present study also show that the participants in families with compulsory migration experienced social anxiety at a higher level, consistent with findings related with compulsory migration in the literature.

It is noteworthy that those who expressed their socioeconomic levels as low or very low were mostly in the migrant group while who expressed as high or very high in the non-migrant group. Again, child labour is more prevalent in migrants. This result is consistent with the finding of Erdoğan (2012) that child labour was more prevalent in migrant groups. Migration may be caused by poverty or also impoverishment caused by immigration. Particularly those who have experienced compulsory migration can experience social exclusion more intensely. In addition, there are serious problems such as the fact that children who affect their current and future lives have to work for contribution to household income (Adaman & Keyder, 2006). Child labour has the risk of giving physical and psychological negative effects on the child (Avşar & Öğütoğulları, 2012). Impoverished families' use of child labour as a way to combat poverty can often cause children to be deprived of their most basic rights, such as education, growth in a healthy environment, and adequate nutrition (Şen & Kahraman, 2012). According to the analysis of the working conditions and the social anxiety variables, it was observed that the social anxiety scores of migrant children who work were significantly higher than the migrant children who do not work. Based on these findings, it is possible to say that poverty and child labour are risk factors for social anxiety. Due to poverty, children who are involved in work at a time when they are not ready to face the risk of social exclusion and unhealthy integration (Şen & Kahraman, 2012). The findings of the present research suggest that child labour, despite continuing to the school, may negatively affect the education of working children. However, difficulties in adapting to society, poverty, and social exclusion are factors which prepare the ground for social anxiety as a psychological difficulty.

This study has some limitations. As a result of the research, it was observed that the social anxiety differs according to the variables of immigration, immigration reasons, gender and working status. That is, those who have migrated family, girls, working children migrated due to conflict, security, economic and unknown reasons were found to have higher social anxiety. It is thought that because child labor and low socio-economic level are more prevalent in migrant groups, they experience more psychological difficulties than the other children. Combination of factors such as compulsory migration, child labor, and low socio - economic level can result in social exclusion. It is possible to say that this basically constitutes a risk factor for children experiencing social anxiety problems.

However, the study analyzed socio - economic status and working status variables only for the group with migration as migration is the main focus of the present study. For this reason, it may be recommended that this study may be repeated including immigrant and non-immigrant groups. In this way, socio - economic situation and working status of the children may be explored as risk factors for social anxiety. Another limitation of the study is that it is not known whether the immigrant children are the first or the second generation immigrants. On this basis, it is thought that future research on this subject should investigate the effect of different immigrant generations on social anxiety.

Immigration is a social phenomenon which continues and which has the potential of going on in the future as well. There are many economic, social and psychological consequences that create immigration as a sociological phenomenon. Problems created by migration are multi dimensional. These problems can manifest themselves as economic problems such as unemployment and poverty, as social problems such as low living quality and psychological problems such as depression, anxiety and isolation. The struggle with the negative consequences of immigration will certainly not be one dimensional. Good intentions but scattered efforts that are not coordinated well by many social institutions will not have the desired effect and contribution. There is a need for jointly and well coordinated action plans among the relevant social institutions.

Ministry of Family and Social Policies, Ministry of Education and Ministry of Health are the first institutions in Turkey's conditions regarding immigration and to combat the adversity of migration. Each ministry must produce effective policies and implement them in a coordinated manner in their respective areas of responsibility. The Ministry of Family and Social Policies should work towards raising the basic living standards of these families developing social and economic policies for migrating families, and to meet various needs, especially for housing. The Ministry of Health should provide protective / preventive treatment services for migrant families.

Migration undoubtedly leads to some negative consequences for everyone affected. However, the most affected group is children. The Ministry of National Education has important duties in reducing the effects of migration on children and adolescents. First of all, it is important that the education of children and adolescents affected by migration be not interrupted and that those in school age not be left out of school. Once this has been provided, school counselors in the school may offer individual and group psychological counseling and guidance services for children and adolescents who have migrated with their families, both to reduce social and psychological problems that they have caused, to increase their individual and social cohesion, and to improve their life skills. School counselors should treat these children and adolescents as individuals at risk, and this group should show a special interest. Not only school counselors but also administrative and academic staff of the school should be informed about the specific positions of these children and adolescents. This information should be handled and carried out by school psychological advisors within the framework of consultation duties. Supportive attitudes and behaviors of teachers and administrators against these children and adolescents may contribute to coping with their existing difficulties. In addition, school counselors may be able to assist these children and adolescents in consultation tasks. They can help families develop some life skills that will help them and their children through structured goal-oriented group practices. School administrators can also make important contributions by positive discrimination among school staff by keeping an eye on the agenda of all schools with an easy approach to coping with the problems of migrant children and adolescents.

Acknowledge

A part of this study was presented as an oral presentation at 2nd II. International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences which was held on April 20-23, 2017.

Türkçe Sürüm

Giriş

Göç, genel olarak insanların bir yerden başka bir yere gitmesi veya yer değiştirmesini ifade etmekle birlikte hem nedenleri hem de sonuçları açısından oldukça karmaşık bir kavramdır. Ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik yapısına bağlı olarak göç olgusu; ülke içinde meydana geldiğinde iç göç, çeşitli sebeplerle farklı ülkeler arasında gerçekleştiğinde ise uluslararası göç veya dış göç olarak nitelendirilmektedir (Akıncı, Nergis & Gedik, 2015). Göçe yönelik bir diğer sınıflama ise göçün nedenlerine bağlı olarak “zorunlu göç” ve “gönüllü göç” şeklinde yapılmakta ve zorunlu göçün gönüllü göçe oranla çok daha fazla olumsuzluklarla yüklü olduğu ve hem nedenleri hem de sonuçları açısından istenerek yapılan göçten farklılaştığı vurgulanmaktadır (Aker, Ayata, Özeren, Buran & Bay, 2002). Göçün nedenlerine yönelik en yaygın yaklaşımlardan biri olan itme / çekme kuramına göre göç; bırakıp geline yerdeki itici faktörler ve geline yeri çekici kılan faktörler tarafından belirlenmektedir. İtici faktörler; insani kriz, silahlı çatışma, çevresel yıkım gibi ağır durumlar ve yoksulluk, işsizlik, sosyal dışlanma gibi ilk gruptakilere oranla hafif sayılabilecek durumlardan oluşmaktadır. Bu yaklaşıma göre ağır itici koşullar; yani insani kriz, silahlı çatışma, çevresel yıkım vb. nedenlerle yapılan zorunlu göç; ağır itici koşullara göre daha hafif olan işsizlik, yoksulluk, dışlanma gibi itici koşullar nedeniyle yapılan göç ise gönüllü göç sınıfına girmektedir (Bijak, 2006).

Zorunlu göç; geleneksel geçim kaynaklarından kopma, konut sıkıntısı, yoksulluk, çocuk emeğinin istismarı kent ortamında ayrımcılığa uğrama gibi süreçlere ve dolayısıyla sosyal dışlanmaya yol açabilmektedir (Yükseker, 2008). Zorunlu göç sonucu yoksullaşma ve bu nedenle çocuk istihdamı yaygınlaşmaktadır. Hazır olmadıkları bir dönemde çalışma hayatına katılan çocuklar, sosyal dışlanma ve yaşanan topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayamama tehlikesiyle yüz yüze gelebilmektedir (Şen & Kahraman, 2012). Ekonomik ve sosyo-politik faktörlerden de etkilenen göç, psikolojik sonuçları açısından da dikkatle ele alınması gereken bir olgudur (Paker, 2005). Göçün neden olduğu kayıplar fazla ve göç ile geline yeni yer dışlayıcı olduğunda psikolojik zorlukların gelişmesine yönelik risk faktörleri bir araya gelmektedir. Bu durumlarda en sık görülen psikolojik zorluklar depresyon, ilişki problemleri, travma sonrası stres bozukluğu, uyum bozuklukları, somatizasyon problemleri, madde bağımlılığı ve anksiyete kaynaklı problemlerdir (Steel, Slove, Chey, Bauman & Phan, 2004; Paker, 2005; Warfa et al., 2006).

Psikolojik zorluklardan biri olan sosyal kaygı bozukluğu; sosyal anksiyete bozukluğu (Demir, Eralp – Demir, Türksoy, Özmen & Uysal, 2000) veya sosyal fobi (Türkçapar, 1999) olarak da adlandırılmaktadır. Sosyal kaygı; ruh sağlığı alanında yüzyılı aşkın bir geçmişi olan bir kavramdır. İlk olarak 1901'de Fransız psikiyatrist Paul Hartenberg tarafından ele alınan sosyal kaygı kavramı (Hartenberg, 1901; cite in: Fairbrother, 2002) hala ruh sağlığı alanında güncel ve üzerinde çalışılan bir konudur. Sosyal kaygı; olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal ortamlarda duyulan rahatsızlık/sıkıntı gibi belirtilerle kendini gösteren psikolojik bir rahatsızlık olarak tanımlanmaktadır. Genellikle ilköğretim çağında başlayıp ergenlikte de süren sosyal kaygı, ilerleyen yaşlarda diğer anksiyete bozukluklarına yatkınlığa neden olabilmektedir (Demir et al., 2000). Sosyal kaygı; aynı zamanda madde kullanımı, depresyon gibi rahatsızlıkların görülmesi riskini arttırmakta ve bu rahatsızlığa sahip kişiler başkalarının ne düşüneceği veya ne söyleyeceğinden çekindikleri için tedaviye başvurmaktan kaçınabilmektedir (Kocabaşoğlu, 2008). Sosyal kaygının özünde başkaları üzerinde olumlu bir izlenim yaratma isteğinin olmasına karşın kişinin bunu sağlayabilme konusunda güvensizlik yaşaması yani başkaları tarafından olumsuz değerlendirilme korkusu vardır (Dilbaz, 1997).

Sosyal kaygının depresyon ile de ilişkili olduğu bilinmektedir (Solmaz, Sayar, Özer, Öztürk & Acar, 2000; Binbay & Koyuncu, 2012; Özcan et al., 2013). Yine sosyal kaygının bilgisayar ve oyun bağımlılığı (Karaca et al., 2015), siber zorbalık (Ateş & Güler, 2016), madde kullanımı (Akgün, Subaşı - Baybuğa & Kublay, 2012) ve alkol kullanımı (Evren, 2010) ile ilişkili olduğunu gösteren araştırmalar sosyal kaygıyı kontrol etmek için kullanılan zararlı baş etme yöntemlerine işaret etmektedir.

Sosyal kaygının cinsiyete göre de farklılıklar gösterdiği alanyazında yer almakta ve bu konuda literatürde farklı araştırma sonuçlarının olduğu görülmektedir. Örneğin Erkan, Güçray ve Çam (2002), sosyal kaygının cinsiyete göre fark göstermediği sonucuna ulaşırken, kadınlarda sosyal kaygının daha yüksek olduğu çalışmalara ve erkeklerde sosyal kaygının daha yüksek olduğu çalışmalara da literatürde rastlanmaktadır. Genel olarak yapılan çalışmalarda özellikle sosyal kaygının normal örnekleme kadınlarda, klinik örneklemelerde ise erkeklerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal kaygı için kadınlarda çevresel risk faktörlerinin ön planda olduğu, erkeklerde ise psikolojik faktörlerin ön planda olduğu belirtilmektedir. Bu durum her iki cinsin sosyalizasyon süreci ile ilişkilidir (Wing & Chan, 2010). Sosyal kaygının kadınlarda daha yüksek olması kadınların toplumda dezavantajlı konumda olmaları ve cinsiyet rollerine uygun davranma beklentisi (Turk et al., 1998) ile açıklanabilir; çünkü geleneksel cinsiyet rolleri bağlamında kadınlar erkeklerle oranla kendini ifade etme ve girişkenlik konusunda daha az desteklenmektedir. Bu anlamda çevresel bir faktör olan göç olgusunun da kız öğrencileri sosyal anksiyete konusunda daha çok etkilemesi beklenmektedir. Konu ile ilgili alanyazın incelendiğinde göç eden ailelere mensup çocukların yaşadıkları depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, ilişki sorunları, uyum bozuklukları, somatizasyon problemleri, madde bağımlılığı (Steel et al., 2004; Paker, 2005; Warfa et al., 2006) gibi zorlukların ele alındığı görülürken özellikle sosyal kaygıyı ele alan sınırlı sayıda çalışma olduğu göze çarpmaktadır. Genellikle uluslararası göçe odaklanılırken iç göç çoğunlukla göz ardı edilmektedir. İç göçün çocukların sosyal kaygı, depresyon ve yalnızlık düzeyleri üzerindeki etkisini inceledikleri bir çalışmada Chen, Su, Li, Tam ve Lin (2014) Çin'de kırsal kesimden kente göç eden çocuklarda göç eden çocukların algıladıkları ayrımcılık düzeyi yükseldikçe sosyal kaygı, depresyon ve yalnızlık düzeylerinin de yükseldiği sonucuna ulaşmışlardır. İç göçün ele alındığı bir diğer çalışmada ise Erdoğan (2012) göç ve çocukların sokakta çalışma durumunu incelemiştir. Erdoğan'nun (2012) yaptığı çalışmanın sonuçlarına göre sokakta çalışan çocukların % 62.00'si Diyarbakır merkezine göç ile gelen ailelere mensuptur ve çalışan çocukların ve göç ile gelen çocukların depresif belirti düzeyleri sokakta çalışmayan ve göç ile gelmeyen çocuklara göre daha yüksektir.

Göç olgusunun, çocuk ve ergenler için hem çocuk emeğinin sömürüsü konusunda hem de özellikle erken yaşlarda başlayan sosyal kaygı konusunda önemli bir risk faktörü oluşturduğu düşünülmektedir. Sosyal dışlanmaya da neden olan göçün, göç eden ailelere mensup çocukların göç edilen yerde kabul edilmemeye yönelik kaygısını, negatif değerlendirilme korkusunu ve dolayısıyla da sosyal anksiyete riskini arttırabileceği öngörülmektedir. Ayrıca göçün nedenlerinin de sosyal kaygı etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışma göçle gelen ve gelmeyen ailelere mensup çocukların sosyal kaygı düzeylerinin göç edip etmeme ve göçün nedenlerine göre farklılaştığı hipotezine dayanmaktadır. Ayrıca göçle gelen ailelere mensup çocukların daha düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olması ve çocuk işçiliğinin bu grupta daha yaygın olması beklenmektedir. Göçün hem Ortadoğu'da hem de Türkiye'de yaygın bir olgu olduğu göz önüne alındığında, göçün çocukların ruh sağlığı üzerindeki etkisinin ortaya çıkartılması önem arz etmektedir. Bu etkilerin ortaya çıkartılmasının yapılacak önleyici psikososyal çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, ailesi göçle gelen ve ailesi göçle gelmeyen çocukların sosyal kaygıları göçle gelip gelmeme ve cinsiyet, sosyo ekonomik durum ve çocuğun çalışma durumu değişkenleri açısından incelenmiştir. Yine göç eden ailelere mensup çocukların sosyal kaygılarının göç etme nedenine, çalışma durumlarına ve sosyo – ekonomik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Göçle gelen ve gelmeyen ailelere mensup çocukların sosyal kaygı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 2- Göçle gelen ailelere mensup çocukların sosyal kaygıları göç etme nedenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 3- Göçle gelen ailelere mensup çocukların sosyal kaygıları sosyo–ekonomik düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 4- Göçle gelen ailelere mensup çocukların sosyal kaygıları çalışma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma tarama modelinde, betimsel bir çalışmadır. Tarama modelleri; geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olan biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2012). Bu araştırma; iç göç yaşayan ve yaşamayan öğrencilerinin araştırmada ele alınan değişkenlere göre durumlarını belirlemek amacıyla tarama modelinde betimsel bir çalışma olarak tasarlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Mersin ilindeki ortaokullarda okuyan 727 (490 iç göç yaşamış, 237 iç göç yaşamamış) öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubunun cinsiyet, sosyo – ekonomik durum, göç etme, göç nedenleri ve çocuk işçiliğine yönelik frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Çalışma Grubunun Göç Etme Değişkeni İle Cinsiyet, Sosyo – Ekonomik Durum, Göç Nedenleri Ve Çocuk İşçiliğine Yönelik Frekans ve Yüzde Dağılımları.

Değişken	Göç ile Gelme Durumu				Toplam	
	Göç ile Gelen		Göç ile Gelmeyen			
	F	%	F	%	F	%
Cinsiyet						
Kız	231	47.10	142	59.90	373	51.30
Erkek	259	52.90	95	40.10	354	48.70
SED						
Çok düşük	26	5.30	3	1.30	29	4
Düşük	85	17.30	28	11.80	113	15.50
Orta	260	53.10	107	45.10	367	50.50
Yüksek	107	21.80	86	36.30	193	26.50
Çok Yüksek	12	2.40	13	5.50	25	3.40
Çalışma Durumu						
Çalışan Çocuk	66	13.50	13	5.50	79	10.90
Çalışmayan Çocuk	424	86.50	224	94.50	648	89.10
Toplam	490	100.00	237	100.00	727	100.00
Göç Nedeni						
Çatışma - Güvenlik	99	20.20			99	20.20
Ekonomik	187	38.20			187	38.20
Tayin – Görev	50	10.20			50	10.20
Diğer	61	12.40			61	12.40
Bilmeyen	93	19.00			93	19.00
Toplam	490	100.00			490	100.00

Tablo 1’de çalışma grubunun ailelerinin göç ile gelip ve gelmemesi ile araştırmada ele alınan diğer değişkenlerdeki dağılımları verilmiştir. Çalışma grubunun % 4.00’ü kendisini çok düşük, % 15.50’si düşük, % 50.50’si orta, % 26.50’si yüksek ve % 3.40’ı ise çok yüksek sosyo – ekonomik statüde algılamışlardır. Sosyo – ekonomik durumunu düşük veya çok düşük olarak ifade edenlerin oranı göç eden grupta daha yüksek iken sosyo-ekonomik durumunu yüksek veya çok yüksek olarak ifade edenlerin oranı göç etmeyen grupta daha yüksektir. Çalışma durumunun göçle gelen çocuklarda daha yaygın olduğu görülmüştür. Çalışma grubundaki öğrencilerin % 10.90’ı bir işte çalıştığını ifade ederken % 89.10’u çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışan çocukların göç eden gruptaki oranı % 13.50 iken göç etmeyen grupta bu oran % 5.50’dir. Yani çocuk işçiliği oranı göç eden grupta daha yüksektir. Katılımcıların % 38.20 ile en çok ifade ettikleri göç nedeni ekonomik nedenlerdir. Ekonomik nedenleri % 20.20 ile çatışma –

güvenlik problemleri takip etmektedir. Çocukların % 19.00'u ise ailelerinin göç etme nedenini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıları % 12.00'si diğer sebeplerle ailelerinin göç ettiğini belirtirken % 10.20'si ise tayin sonucu geldiklerini belirtmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Çocuklar İçin Sosyal Anksiyete Ölçeği (ÇSAÖ): La Greca vd. (1993; cite in: Demir et al., 2000) tarafından geliştirilen ölçek öz bildirime dayalı ve 5'li likert tipinde bir ölçektir. Türkçe'ye geçerlik ve güvenirlik çalışması Demir vd. (2000) tarafından 13 -16 yaş grubu öğrenci örneklemini ile yapılmıştır. Orijinal formunda sosyal kaygı olumsuz değerlendirilme korkusu yeni ortamlarda duyulan rahatsızlık ve sosyal rahatsızlık/kaçınma bileşenlerinin bulunduğu ÇSAÖ, Türkçeye uyarlama çalışmasında ise tek boyutlu olup, toplam puan bazında değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 18-90 arasında olup, puanlar yükseldikçe sosyal kaygı düzeyi yükselmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) ise .81 olarak hesaplanmıştır (Demir et al., 2000). Bizim çalışmamız için ise iç tutarlılık katsayısı (Cronbach α) .85 olarak hesaplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu, demografik bilgileri almaya yönelik sorular, göç ve göç nedenleri ile ilgili sorular ve çocuğun çalışıp çalışmadığına yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında araştırmada kullanılacak olan kişisel bilgi formu hazırlanmış ve araştırmada kullanılan ölçme aracı için ölçeğin yazarlarından gerekli izinler alınmıştır. Veriler ders esnasında sınıflarda toplanmıştır. Uygulama yaklaşık 25 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler SPSS 22 programında analiz edilmiştir. Öncelikle göç etme değişkenine göre çalışma grubuna yönelik betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Aileleri göç ile gelen ve gelmeyen öğrencilerin sosyal kaygılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı iki yönlü varyans analizi tekniği, ailelerinin göç etme nedenlerine ve sosyo-ekonomik düzeylerine göre sosyal kaygılarının farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi kullanılarak belirlenmiştir. Ortalamalar arası farkın kaynağı ise Scheffe testi ile analiz edilmiştir. Scheffe testinin seçilmesinin nedeni varyansların homojen olması ve bu testin, gözlem sayılarının eşit olması sayılısını dikkate almayan bir post hoc test türü (Scheffe, 1959; cite in: Kayri, 2009) olmasıdır. Ailesi göçle gelen çocukların çalışma durumlarına göre sosyal kaygı puanları arasında fark olup olmadığını bulmak için ise bağımsız örneklem için t testinden yararlanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın sorularına uygun olarak yapılan analizler ve bu analizlerin sonucunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Aileleri Göçle Gelen ve Gelmeyen Öğrencilerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Ailesi göçle gelen ve gelmeyen çocukların sosyal kaygı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışma grubunun göç ve sosyal kaygı puanlarının cinsiyet değişkenine göre ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2.

Öğrencilerin Göç Etme ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve n Sayıları.

Göç	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss
Göç İle Gelen	Kız	231	45.83	13.18
	Erkek	259	42.73	13.19
	Toplam	490	44.19	13.26
Göç İle Gelmeyen	Kız	142	42.41	11.95
	Erkek	95	39.63	12.21
	Toplam	237	41.30	12.10
Toplam	Kız	373	44.53	12.82
	Erkek	354	41.90	12.99
	Toplam	727	43.25	12.96

Tablo 2'de grupların sosyal kaygı puanları arasında hem cinsiyete hem de göç etme durumuna göre farklılık olduğu görülmektedir. Grupların sosyal kaygı puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için verilerin normal dağılım özelliği gösterdiği de dikkate alınarak çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Öğrencilerin Cinsiyet ve Göç Etme Değişkenlerine Göre Sosyal Kaygı Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Çift Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Göç	1646.08	1	1646.08	9.99	.00
Cinsiyet	1340.87	1	1340.87	8.14	.00
Göç X Cinsiyet	3.88	1	3.88	.02	.88
Hata	119065.70	723	119065.70		
Toplam	1482019.85	727	1482019.85	9.99	.00

Tablo 3 incelendiğinde; uygulanan çift yönlü varyans analizi sonucunda öğrencilerin göç etme değişkenine göre sosyal kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($F_{(1/723)} = 8.14, p < .05$). Yine kız ve erkek öğrencilerin sosyal kaygı puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F_{(1/723)} = 9.99, p < .05$). Yani erkek öğrenciler ve göçle gelmeyen grubun sosyal kaygısı diğerlerine göre daha düşüktür. Öğrencilerin sosyal kaygı puanları üzerinde cinsiyetin ve göç etme değişkeninin ortak etkisi ise anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1/723)} = 3.88, p > .05$). Bir başka deyişle kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre; göç eden gruptaki öğrencilerde ise göç etmeyen gruptaki öğrencilere göre sosyal kaygı düzeyi daha yüksektir. İki değişkenin ortak etkisi ise anlamlı değildir.

Aileleri Göç ile Gelen Öğrencilerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ailelerinin Göç Etme Nedenine Göre İncelenmesi

Ailesi göçle gelen öğrencilerin ailelerinin göç etme nedenlerine yönelik olarak çalışma grubunun sosyal kaygı puanlarına ait ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Katılımcıların ailelerinin göç etme nedenine göre sosyal kaygı puanlarına yönelik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4'te öğrencilerin ailelerinin göç etme nedeni değişkenine göre sosyal kaygı puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri görülmektedir. En düşük sosyal kaygı puan ortalaması ailesi tayin nedeniyle gelen gruptaki öğrencilere aitken en yüksek sosyal kaygı puan ortalaması ise ailesi çatışma / güvenlik

problemleri nedeniyle göç eden gruptaki öğrencilere aittir. Çalışma grubunun ailelerinin göç etme nedenine göre sosyal kaygı puanlarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi, farklılığın kaynağını bulmak için ise Scheffe testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 4.

Öğrencilerin Ailelerinin Göç Etme Nedenlerine Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve n Sayıları.

Ailenin Göç Nedeni	n	$\bar{X}$	Ss
Çatışma-Güvenlik	99	46.25	15.47
Tayin	50	38.28	10.02
Ekonomik	187	44.64	13.74
Diğer	61	43.50	12.64
Bilmiyor	93	44.72	10.77
Toplam	490	44.19	13.26

Tablo 5.

Aileleri Göçle Gelen Öğrencilerin Ailelerinin Göç Nedenlerine Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi ve Scheffe Testi Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	2261.36	4	1245.08	3.27	.01	2-1 2-3 2-5
Gruplar İçi	83808.68	485	334.51			
Toplam	86070.04	489				

Tablo 5'te görüldüğü gibi çalışma grubundaki öğrencilerin sosyal kaygı puanları ailelerinin göç etme nedeni değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre bu fark ailesi tayin sonucu gelen grup ile ailesi çatışma – güvenlik, ekonomik nedenler ve ailesinin göç nedeninin bilmeyen gruplar arasındadır. Bu sonuçlara göre ailesinin tayin ile geldiğini ifade eden grubun sosyal kaygı puanları diğer grupların puanlarından anlamlı olarak daha düşüktür.

Aileleri Göçle Gelen Öğrencilerin Sosyal Kaygılarının Sosyo–Ekonomik Durumlarına Göre İncelenmesi

Aileleri göçle gelen öğrencilerin sosyo–ekonomik durum değişkenine göre sosyal kaygı puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

Aileleri Göçle Gelen Öğrencilerin Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve n Sayıları.

Sosyo-Ekonomik Düzey	n	$\bar{X}$	Ss
Çok Düşük	26	49.04	17.10
Düşük	85	46.05	12.05
Orta	260	43.80	13.50
Yüksek	107	42.93	12.84
Çok yüksek	12	40.50	7.33
Toplam	490	44.19	13.27

Tablo 6’da aileleri Göçle Gelen öğrencilerin sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre sosyal kaygı puanlarının ortalama ve standart sapmaları görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe sosyal kaygı puanlarının düştüğü görülmektedir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Aileleri Göçle Gelen Öğrencilerin Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Sosyal Kaygı Puanlarının Ortalamalarının Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	1279.01	4	319.75	1.83	.12	-
Gruplar İçi	84791.03	485	174.83			
Toplam	86070.04	489				

Tablo 7’de görüldüğü gibi yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda göç ile gelen grupta yer alan öğrencilerin sosyal kaygı puanlarının sosyo-ekonomik düzey değişkenine göre farklılaşmadığı gözlenmektedir. Bir başka deyişle sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe sosyal kaygı puan ortalamaları düşmektedir; fakat bu fark istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Aileleri Göçle Gelen Öğrencilerin Sosyal Kaygılarının Çalışma Durumlarına Göre İncelenmesi

Aileleri göçle gelen çocukların çalışma durumlarına göre sosyal kaygı puanlarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Aileleri Göçle Gelen Öğrencilerin çalışma durumuna göre sosyal kaygı puanlarına ilişkin t testi sonuçları.

Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Çalışıyor	66	47.22	15.21	488	2.00	.04
Çalışmıyor	424	43.72	12.89			

Aileleri göçle gelen öğrencilerin çalışma durumuna göre Sosyal Kaygı puanlarının ortalamalarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 8’de görülmektedir. Yapılan analizde katılımcıların çalışma durumu değişkenine göre puanları anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Çalışan öğrencilerin sosyal kaygıları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu bulgulara göre çalışma durumunun göç ile gelen öğrencilerin sosyal kaygıları için bir risk faktörü olduğunu söylemek mümkündür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma kapsamında öğrencilerin; ailesinin göçle gelmesi, cinsiyet, göçle gelenlerin çalışma durumu ve göç etme nedenlerine göre sosyal kaygılarının farklılaştığı bulunmuştur. Bununla birlikte ailesi göçle gelenlerin sosyal kaygı düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Bu araştırmanın önemli sonuçlarından biri, katılımcıların göç etme değişkenine göre sosyal kaygı puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğunun belirlenmesidir. Bu bulgu araştırmanın beklentileriyle uyumludur. Göçün, kaygı kaynaklı problemleri de içeren psikolojik zorluklar için risk faktörü oluşturduğu çeşitli çalışmalarda (Steel et al., 2004; Parker, 2005; Warfa et al., 2006) ortaya konulmuştur. Göç olgusunun; göçle gelen ailelere mensup çocuklarda geldikleri yerde kabul edilmemeye yönelik kaygıyı, negatif değerlendirilme korkusunu ve dolayısıyla da sosyal kaygı riskini arttırdığı düşünülmektedir. Göçle gelen ailelere mensup çocukların ruhsal uyumlarının göç etmeyen ailelere mensup çocuklara oranla daha düşük olduğu (Polat, 2007; Uluocak, 2009), göçle gelen ailelere mensup çocuklarda ayrılık anksiyetesi,

genel kaygı bozuklukları, sosyal kaygı gibi psikolojik sorunların yaygınlığının genel popülasyondan daha yüksek olduğunu (Stevens & Vollebergh, 2008) gösteren araştırma sonuçları bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Bu çalışmada, kız ve erkek öğrencilerin sosyal kaygı puanları arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu fakat öğrencilerin sosyal kaygı puanları üzerinde cinsiyetin ve göç etme değişkeninin ortak etkisinin ise anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde sosyal kaygının cinsiyet değişkenine göre incelenmesinde çelişkili sonuçların olduğu görülmektedir. Örneğin, cinsiyete göre farka rastlanmayan (Erkan, Güçray & Çam, 2002), kadınlarda sosyal kaygının daha yüksek olduğu (Turk et al., 1998; Wittchen, Stein & Kessler, 1999; Gültekin & Dereboy, 2011) ve erkeklerde sosyal kaygının daha yüksek olduğunu (Dilbaz & Güz, 2002) gösteren çalışmalara literatürde rastlanmaktadır. Genel olarak yapılan çalışmalarda özellikle normal örnekleme kadınlarda sosyal kaygının daha yüksek olduğu, klinik örneklemlerde ise erkeklerde daha yüksek olduğu (Dilbaz, 1997) görülmektedir. Sosyal kaygı için kadınlarda çevresel risk faktörlerinin ön planda olduğu, erkeklerde ise psikolojik faktörlerin ön planda olduğu belirtilmektedir. Bu durum her iki cinsin sosyalizasyon süreci ile ilişkilidir (Wing & Chan, 2010). Sosyal kaygının kadınlarda daha yüksek olması kadınların toplumda dezavantajlı konumda olmaları ve cinsiyet rollerine uygun davranma beklentisi (Turk et al., 1998) ile açıklanabilir; çünkü geleneksel cinsiyet rolleri bağlamında kadınlar erkeklere oranla kendini ifade etme ve girişkenlik konusunda daha az desteklenmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre göçle gelen ailelere mensup öğrencilerin sosyal kaygıları ailelerinin göç etme nedeni değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta ve bu farkın ailesi tayin sonucu gelen grup ile ailesi çatışma – güvenlik, ekonomik nedenler ve ailesinin göç nedeninin bilmeyen gruplar arasında olduğu gözlenmektedir. Yani ailesi tayin ile gelenler diğer gruplardan daha düşük sosyal kaygı seviyesine sahiptir. En yüksek kaygı seviyesinin ise çatışma – güvenlik problemleri nedeniyle göç eden grupta gözlenmiştir. Bu fark zorunlu ve gönüllü göç arasındaki fark ile açıklanabilir. Zorunlu göçün gönüllü göçe oranla çok daha fazla olumsuzluklarla yüklü olduğu ve hem nedenleri hem de sonuçları açısından istenerek yapılan göçten farklılaştığı bilinmektedir (Aker et al., 2002). Zorunlu göç; geleneksel geçim kaynaklarından kopma, konut sıkıntısı, yoksulluk, çocuk emeğinin istismarı kent ortamında ayrımcılığa uğrama gibi süreçlere ve dolayısıyla sosyal dışlanmaya yol açabilmektedir (Yükseker, 2008). Göçün neden olduğu kayıplar fazla ve göç ile gelen yeni yer dışlayıcı olduğunda psikolojik zorlukların gelişmesine yönelik risk faktörleri bir araya gelmektedir. Bu durumun ise sosyal kaygıyı da içeren psikolojik zorluklara zemin hazırladığı belirtilmektedir (Steel et al., 2004; Paker, 2005; Warfa et al., 2006). Araştırmamızın sonuçları da literatürde yer alan zorunlu göçle ilgili bilgiler ile paralel olarak zorunlu göç yaşayan ailelere mensup katılımcıların daha yüksek seviyede sosyal kaygı yaşadıklarını göstermektedir.

Araştırmanın beklentileriyle uyumlu olarak sosyo-ekonomik durumunu düşük veya çok düşük olarak ifade edenlerin daha çok göç eden grupta; yüksek veya çok yüksek olarak ifade edenlerin daha çok göç etmeyen grupta yer alması dikkat çekmektedir. Yine çocuk işçiliği göç eden grupta daha yaygındır. Bu sonuç, Erdoğan (2012) tarafından yapılan ve sokakta çalışan çocukların daha çok göç eden grupta yer aldığını tespit ettiği çalışmasıyla da uyumludur. Göç yoksulluktan kaynaklanabileceği gibi göç nedeniyle yoksullaşma da söz konusu olabilmektedir. Özellikle zorunlu göç yaşayanlar sosyal dışlanmayı daha yoğun yaşayabilmektedirler. Ayrıca ailelerin hem şu anki, hem de gelecekteki yaşamlarını etkileyen çocukların hane gelirine katkı için çalışmak zorunda oluşu gibi ciddi sorunlar yaşamaktadır (Adaman & Keyder, 2006). Çocuk işçiliğinin çocuk üzerinde fiziksel ve ruhsal olarak olumsuz etki bırakma riski vardır (Avşar & Ögütoğulları, 2012). Yoksul ailelerin, yoksullukla mücadele yöntemi olarak çocuk emeğini kullanmaları çocukların eğitim, sağlıklı bir çevrede büyüme, yeterli düzeyde beslenme gibi en temel haklarından çoğu zaman mahrum kalmasına neden olabilmektedir (Şen & Kahraman, 2012). Çalışma durumu ve sosyal kaygı değişkenlerine göre yapılan analizde aileleri göçle gelen çalışan çocukların sosyal kaygı puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu bulgulara dayanarak yoksulluk ve çocuk işçiliğinin sosyal kaygı için de risk faktörü olduklarını söylemek mümkündür. Yoksulluk nedeniyle ve hazır olmadıkları bir dönemde çalışma hayatına katılan çocuklar, sosyal dışlanma ve yaşanan topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayamama tehlikesiyle yüz yüze kalmakta ve topluma uyum

sağlamakta zorlanabilmektedirler (Şen & Kahraman, 2012). Araştırma bulgularında okula devam etmelerine rağmen çocuk işçiliğinin gözlenmesi, çalışan çocukların eğitimlerini olumsuz etkileyebileceğini akla getirmektedir. Diğer taraftan yoksulluk ve çalışma durumuna rağmen eğitimden kopmamış olmak olumlu olarak değerlendirilebilir. Ancak topluma uyum sağlamada yaşanan zorluklar, yoksulluk, sosyal dışlanma faktörleri ise psikolojik bir güçlük olan sosyal kaygıya zemin hazırlamaktadır.

Araştırmanın sonucunda sosyal kaygının göç, göç nedeni, cinsiyet ve çalışma durumu değişkenlerine göre farklılaştığı gözlenmiştir. Yani ailesi göçle gelenlerin, kızların, çalışanların ve ailesi çatışma– güvenlik, ekonomik nedenlerle göç edenlerin sosyal kaygıları daha yüksek bulunmuştur. Göçle gelen grupta çocuk işçiliği ve düşük sosyo-ekonomik düzeyin daha yaygın oluşunun çocukların yaşadığı psikolojik zorlanmalara zemin hazırladığı düşünülmektedir. Zorunlu göç, çocuk işçiliği, düşük sosyo - ekonomik düzey gibi faktörlerin birleşmesi ise sosyal dışlanma ile sonuçlanabilmektedir. Bu temelde göç olgusunun çocukların sosyal kaygı problemi yaşama durumları için bir risk faktörü oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Bu çalışma bazı sınırlılıklar da içermektedir. Örneğin bu araştırmada sosyo-ekonomik düzey ve çalışma durumu değişkenlerine göre analizler sadece göç ile gelen grup için yapılmıştır. Çünkü çalışmanın ana odağı olan "göç" olgusundan uzaklaşmamak istenmiştir. Bu nedenle tüm grup (göç ile gelen ve göç ile gelmeyen) üzerinde bu çalışma tekrar edilebilir. Böylelikle sosyo-ekonomik durum ve çalışma durumunun da sosyal kaygı için birer risk faktörü olup olmadığı açığa çıkartılabilir. Ayrıca araştırmanın diğer bir sınırlılığı göç ile gelen ailelere mensup çocukların birinci veya ikinci kuşak göçmen statüsünde yer aldıklarının belirlenememesidir. Bu temelde ileride bu konuda yapılan araştırmalarda çocukların göç edilen yerde doğup doğmadıkları kaçınıcı kuşak göçmen statüsünde sayılabilecekleri ve bu faktörlerin sosyal kaygıyı etkileyip etkilemediğini inceleyen araştırmaların yapılabileceği düşünülmektedir.

Göç geçmişten günümüze devam eden ve gelecekte de devam edebilme potansiyeli bulunan bir olgudur. Sosyolojik bir olgu olan göçün yarattığı pek çok ekonomik sosyal ve psikolojik sonuç bulunmaktadır. Göçünün yaratmış olduğu sorunlar çok boyutludur. Bu sorunlar işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik, düşük yaşam kalitesi, çarpık kentleşme, suç oranlarında artma gibi sosyal ve depresyon, kaygı, yalıtılmışlık gibi psikolojik sorunlar olarak kendini gösterebilmektedir. Çok boyutlu bir olgu olan göç ve göçün yarattığı olumsuz sonuçlarla mücadele de kuşkusuz tek boyutlu olmayacaktır. Pek çok toplumsal kurumun birbiri ile koordineli olmayan iyi niyetli ama dağınık çabaları istenen etki ve katkıyı yapamayacaktır. Konuyla ilgili toplumsal kurumlar arasında ortaklaşa ve iyi koordine edilmiş eylem planlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Göç ve göçün yarattığı olumsuzluklarla mücadele etmede ülkemiz koşullarında akla gelen kurumların başında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gelmektedir. Her bakanlık konunun kendi görev alanı ile ilgili kısımlarında etkili politikalar üretmek ve koordineli bir şekilde uygulamaya koymak durumundadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı göç eden ailelere dönük sosyal ve ekonomik politikaları geliştirmeli bu ailelerin temel yaşam standartlarını yükseltme, başta barınma olmak üzere çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya dönük çalışmalar yapmalıdır. Sağlık bakanlığı göç eden ailelere dönük koruyucu-önleyici ve tedavi hizmetlerini yerine getirmelidir.

Göç şüphesiz bundan etkilenen herkeste bazı olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Ancak göçten en çok etkilenen grup da çocuklar olmaktadır. Göçün özellikle çocuk ve ergenler üzerindeki etkilerinin azaltılmasında özellikle Milli Eğitim Bakanlığı'na önemli görevler düşmektedir. Öncelikle göçten etkilenen çocuk ve ergenlerin eğitimlerinin kesintiye uğramaması, okul çağında olanların okul dışında kalmaması önemlidir. Bu sağlandıktan sonra okulda psikolojik danışmanları aileleri göçle gelen çocuk ve ergenler için hem göçün yarattığı sosyal ve psikolojik sorunların azaltılması, hem bireysel ve sosyal uyumlarının artırılması hem de yaşam becerilerinin geliştirilmesi amacıyla bireysel ve grupla psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sunabilirler. Okul psikolojik danışmanları bu çocuk ve ergenleri risk altında bireyler olarak ele almalı ve bu gruba özel bir ilgi göstermelidir. Sadece okul psikolojik danışmanları değil okulun yönetsel ve akademik kadrosu da bu çocuk ve ergenlerin özel konumları hakkında bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme okul psikolojik danışmanları tarafından konsültasyon görevleri çerçevesinde ele alınmalı ve

yerine getirilmelidir. Öğretmen ve yöneticilerin bu çocuk ve ergenlere karşı destekleyici tutum ve tutum ve davranışları onların mevcut güçlükleri ile başetmelerine katkıda bulunabilir. Bunların yanında okul danışmanları bu çocuk ve ergenlerin ailelerine konsültasyon görevleri çerçevesinde yardımcı olabilirler. Yapılandırılmış amaç yönelimli grup uygulamaları yoluyla ailelere, çocukları ve kendilerine yardımcı olacak bazı yaşam becerilerini geliştirebilmelerinde yardımcı olabilirler. Okul yöneticileri de okullarındaki aileleri göçle gelen çocuk ve ergenlerin varolan sorunları ile başa çıkmaları için kolaylaştırıcı bir yaklaşım ile konuyu okulun tüm personeli arasında gündemde tutarak, pozitif ayrımcılık yaparak önemli katkılar sunabilirler.

Bilgilendirme

Bu çalışmanın bir kısmı 20-23 Nisan 2017 Tarihinde yapılan 2. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar – İnsan ve Toplum Bilimleri-Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

References

- Adaman, F. & Keyder, Ç. (2006). Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yaşanan yoksulluk ve sosyal dışlanma. Retrieved February 16, 2016 from http://www.ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B., & Bay, A. (2002). Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 97-103.
- Akgün, Ş., Subaşı - Baybuğa, M. & Kublay, G. (2012). Yetiştirme yurdunda kalan 16-18 yaş grubundaki adölesanların anksiyete düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Research & Development In Nursing*, 14(1), 34 -45.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç araştırmaları dergisi*, 1(2), 58-83.
- Ateş, B., & Güler, M. (2016). Ergenlerde siber zorbalığın yordayıcısı olarak algılanan sosyal yetkinlik ve toplumsal kaygı. *Journal of Education Faculty*, 18(1), 391-408.
- Avşar, Z. & Ögütoğulları, E. (2012). Çocuk işçiliği ve çocuk işçiliği ile mücadele stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(2), 9-40.
- Bijak, J. (2006). *Forecasting international migration: selected theories, models, and methods*. Warsaw: CEFMR Working Paper, Central European Forum for Migration Research. Retrieved February 12, 2016 from http://www.cefmr.pan.pl/docs/cefmr_wp_2006-04.pdf
- Binbay, Z., & Koyuncu, A. (2012). Sosyal anksiyete bozukluğu ve duygudurum bozukluğu eştanısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 1-13.
- Chan, V. W. S. (2010). Gender differences associated with social phobia: A developmental perspective. *University of Toronto Journal of Undergraduate Life Sciences*, 4(1), 82 – 85.
- Chen, L., Su, S., Li, X., Tam, C. C., & Lin, D. (2014). Perceived discrimination, schooling arrangements and psychological adjustments of rural-to-urban migrant children in Beijing, China. *Health Psychology and Behavioral Medicine: An Open Access Journal*, 2(1), 713-722.
- Demir, T., Eralp-Demir, D., Türksoy, N., Özmen, E., & Uysal, Ö. (1998). Çocuklar için sosyal anksiyete ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliği. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 13(1), 42-48.
- Dilbaz, N. (1997). Sosyal fobi. *Psikiyatri Dünyası*, 1(1), 18-24.
- Dilbaz, N., & Güz, H. (2002). Sosyal kaygı bozukluğunda cinsiyet farklılıkları. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 1(39), 79-86.
- Erdoğan, M. Y. (2012). Sokakta çalışan çocukların depresif belirti düzeylerinin taranması: Karşılaştırmalı çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28, 77-87.
- Erkan, Z., Güçray, S., & Sabahattin, Çam. (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 64-75
- Evren, C. (2010). Sosyal anksiyete bozukluğu ve alkol kullanım bozuklukları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(4), 73- 515
- Fairbrother, N. (2002). The treatment of social phobia—100 years ago. *Behaviour Research and Therapy*, 40(11), 1291-1304.
- Gültekin, B. K., & Dereboy, I. F. (2011). Üniversite öğrencilerinde sosyal fobinin yaygınlığı ve sosyal fobinin yaşam kalitesi, akademik başarı ve kimlik oluşumu üzerine etkileri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(3), 150-58.

- Karaca, S., Gök, C., Kalay, E., Başbuğ, M., Hekim, M., Onan, N., & Barlas, G. Ü. (2016). Ortaokul öğrencilerinde bilgisayar oyun bağımlılığı ve sosyal anksiyetenin incelenmesi. *Clinical and Experimental Health Sciences*, 6(1), 14-19.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (Post-Hoc) teknikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 51- 64.
- Kocabaşoğlu, N. (2008). Anksiyete bozukluklarına genel bir bakış. *İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, 175-184.
- Leon, A. L. (2014). Immigration and stress: The relationship between parents' acculturative stress and young children's anxiety symptoms. *Inquiries Journal*, 6(03). Retrieved 16 February 2016 from <http://www.studentpulse.com/a?id=861>
- Özcan, H., Subaşı, B., Budak, B., Çelik, M., Gürel, Ş. C., & Yıldız, M. (2013). Ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki kadınlarda benlik saygısı, sosyal görünüş kaygısı, depresyon ve anksiyete ilişkisi. *Journal of Mood Disorders*, 3(3), 107-13.
- Paker, (2005). Psikolojik Açıdan Göç. (Röportaj). Retrieved January 01 2016 from <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/46/psikolojik-acidan-goc#.WHlr5fmLRPY>.
- Solmaz, M., Sayar, K., Özer, Ö. A., Öztürk, M., & Acar, B. (2000). Sosyal fobi hastalarında aleksitimi, umutsuzluk ve depresyon: Kontrollü bir çalışma. *Klinik Psikiyatri*, 3(4), 235-241.
- Steel, Z., Silove, D., Chey, T., Bauman, A., & Phan, T. (2005). Mental disorders, disability and health service use amongst Vietnamese refugees and the host Australian population. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 111(4), 300-309.
- Stevens, G. W., & Vollebergh, W. A. (2008). Mental health in migrant children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(3), 276-294.
- Strohmeier, D., & Dogan, A. (2012). Emotional problems and victimisation among youth with national and international migration experience living in Austria and Turkey. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 17(3-4), 287-304.
- Şen, B., ve Kahraman, F. (2012). Oyun hakkının uzağında yaşamak: Türkiye’de içgöç ve çocuk emeği. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 167-189.
- Turk, C. L., Heimberg, R. G., Orsillo, S. M., Holt, C. S., Gitow, A., Street, L. L. & Liebowitz, M. R. (1998). An investigation of gender differences in social phobia. *Journal Of Anxiety Disorders*, 12(3), 209-223.
- Türkçapar, M. H. (1999). Sosyal fobinin psikolojik kuramı. *Klinik Psikiyatri*, 2, 247-253.
- Warfa, N., Bhui, K., Craig, T., Curtis, S., Mohamud, S., Stansfeld, S. & Thornicroft, G. (2006). Post-migration geographical mobility, mental health and health service utilisation among Somali refugees in the UK: A qualitative study. *Health & Place*, 12(4), 503-515.
- Wittchen, H. U., Stein, M. B., & Kessler, R. C. (1999). Social fears and social phobia in a community sample of adolescents and young adults: prevalence, risk factors and co-morbidity. *Psychological Medicine*, 29(02), 309-323.
- Yükseker, D., (2008). Yerinden edilme ve sosyal dışlanma: İstanbul ve Diyarbakır’da zorunlu göç mağdurlarının yaşadıkları sorunlar. In D. Kurban, D. Yüksek, A. B. Çelik, T. Ünalın & A. T. Aker (Eds), *Zorunlu göç ile yüzleşmek: Türkiye’de yerinden edilme sonrası vatandaşlığın yeniden inşası* (pp. 216-233). İstanbul: TESEV.